

Wie de premier bezoekt, wordt ermee verwelkomd: de brede glimlach van Ayan Mohamud Yusuf. De frêle dertigjarige is zowat 'la mama' op het kabinet van Yves Leterme. Het verhaal van een vluchteling die het tot de zestien schopte. 'Asiel zoeken, dat is alleen maar om een begin vragen.'

GUINEVERE CLAEYS
FOTO IVAN PUT

Of ze mee mocht. Dat had ze haar baas nog nooit gevraagd. Het was de laatste dag van 2010 en Yves Leterme ging op bezoek bij enkele opvangcentra voor asielzoekers. Het bleef maar vriezen, de sneeuw bleef maar liggen, het was koortsachtig zoeken naar gegarandeerde warmte voor een massa verkleumde vluchtelingen. Ze wou mee. Omdat ze ooit zelf net zo op de vlucht was. Omdat ze haar baas misschien kon helpen begrijpen hoe het voelt om niemand te zijn. Maar ook omdat ze heel even terug wou naar de plek waar het dertien jaar geleden was begonnen. Heel even terug naar af. Haar naam is Ayan Mohamud, en ooit was dat het enige wat ze nog had.

Oudejaar 2010 is in stilte voorbijgegaan. Na haar terugkeer naar het Klein Kasteeltje leek de jaarwissel Ayan net iets te relatief. Er was veel te veel 'groters' om te verhapen. 'Ik had het niet echt zien aankomen. Maar wat een emotionele bom. Om terug te keren naar de plek van de meest uitzichtloze periode uit mijn leven. Om terug te keren naar mezelf als vluchteling in een vreemd land, en nu aan de zijde van de premier van dat land. Het deed me warm en koud tegelijk voelen. Ik voelde me trots. Op mezelf nog wel. En dat was, wellicht, voor het eerst in mijn leven. Hoe vreemd dat ook klinkt: die fierheid heb ik moeten verwerken.'

De Naomi van de Zestien

Ayan Mohamud Yusuf valt op. Net als die twee andere beroemde vrouwen uit haar geboorteland Somalië, Ayaan Hirsi Ali en Waris Dirie. Ze heeft eenzelfde uitstraling, tegelijk sterk en gracieus, al stopt de vergelijking meteen ook daar. Ze was VT4 opgevallen op de beelden van Yves Letermes verrassingsfeestje, vorig jaar, voor zijn vijftigste verjaardag. Het feestthema was 'China', en om er als zwarte toch een beetje Chinees uit te zien had ze een pruik met lang zwart sluijk haar opgezet. Net Naomi Campbell, vond VT4, die de dag erna voor *Vlaanderen Vandaag* met een pruikfoto van Ayan de straat op trok. Negen op de tien bevroegden bevestigden de gelijkenis - zo werd ze zeer VT4-gewijs 'de Naomi van De Zestien'.

CD&V-senator Rik Torfs was Ayan al langer opgevallen. Dat ze in de

EX-VLUCHTELINGE AYAN MOHAMUD YUSUF: THUIS BIJ 'S LANDS EERSTE BURGER

Van Klein Kasteeltje naar de Zestien

politiek moet gaan, heeft hij haar eens gesuggereerd. Mondig, intelligent, en wat een verhaal: de meeste politici moeten met minder starten. Een geweldig compliment. 'Ook niet meer', vindt ze. 'Ik zou natuurlijk ergens wel willen. Om met mijn ervaring te kunnen wegen op het asielbeleid bijvoorbeeld, om gericht lotgenoten te kunnen helpen. Maar politiek is zoveel meer. Zoveel strategie ook, ik denk niet dat ik daar zin in heb. Trouwens, laat ik maar niet naast mijn schoenen lopen. Ik werk diep achter de schermen. De logistieke vliegende keeper van het kabinet, zeg maar. Een zeer gedreven en enthousiaste keeper, maar voorlopig toch ook niet meer (*glimlacht*).'

(Nog) geen politiek voor Ayan Mohamud Yusuf, dus. Maar in de week dat de snel-Belgwet wordt aangepakt en waarin staatssecretaris voor Asiel en Migratie Melchior Wathelet zijn 'cijfers' voorstelt, wil ze op onze vraag als 'excijfer' wel even haar verhaal doen.

Ik was elf toen de oorlog begon. De onrust in Somalië was er al sinds mijn zesde, maar toen brak de burgeroorlog plots in alle hevigheid los. Net op het moment dat ik op vakantie was bij mijn oom. Het was te gevaarlijk om terug te keren naar mijn ouders in het centrum van Mogadishu, ik ben mee gevlucht met het gezin van mijn oom. De volgende twaalf jaar zou ik mijn ouders en mijn broers en zussen niet meer zien. Of toch, één keer. Heel even. Maar er was geen tijd voor emoties. En het was te gevaarlijk om samen te blijven. We moesten opsplitsen, ons verdelen over de auto's die er waren. Aan de grenzen lieten ze meestal maar een beperkt aantal auto's door, het kwam er dus op aan om ons te verspreiden.

Ik was de op één na jongste van het gezin. De donkerste van ons allemaal. Misschien wel de favoriet van mijn moeder. Natuurlijk was het hard om plots zonder hen te vallen. Ik begreep er niks van. De volgende zes jaar was één lange vlucht. Van een dorpje bij de grens met Kenia, naar Addis Abeba in Ethiopië, tot in Assab Eritrea. Mijn oom en tante hebben goed voor me gezorgd, maar het was een eenzame en ongelukkige tijd. Altijd weer een nieuwe

taal leren, een nieuwe school, nieuwe vrienden. De onzekerheid of mijn familie nog leefde. Het geluid van de geweerschoten dat samen met de avond begon. De onschuld van mijn kindertijd heeft exact elf jaar geduurd.

Eén beeld van de oorlog heb ik gezien. En blijf ik zien. De deur die open geschopt werd en iemand die daar stond met zijn ingewanden in zijn handen. Zo iets krijg je niet meer gewist. En toch heeft dat me minder geraakt dan de dood van mijn lievelingsoom. Het was tijdens één van onze vlucht sessies. Hij zat twee auto's voor ons. We werden beschoten en een kogel is dwars door zijn nieren gegaan. Het is de meest pijnlijke manier om te sterven. Hij heeft er een hele dag liggen doodgaan. Geen artsen, geen ziekenhuizen - onbestaande concepten in zulke tijden. Het is een machteloosheid die ik hoop nooit meer te hoeven voelen.

'Waar zouden we zijn?' Mijn oom had iemand, een mensenhandelaar, betaald om ons naar de Verenigde Staten te brengen. We waren net geland in Zaventem, die man ging naar het toilet en kwam niet meer terug. Daar stonden we, mijn tante, twee nichten en ik. Dat het niet de VS was, dat vermoedden we vanwege de vluchtduur. Mensen zeiden ons dat we in België waren. 'België, dat ligt in Europa, denk ik', ik hoor het mijn tante nog vertwijfeld zeggen. Vandaar ging het naar het Klein Kasteeltje, mijn eerste thuis in België.

Het geweld in Somalië was toen zo bekend, dat we meteen werden erkend als politieke vluchtelingen. We mochten in België blijven. Normaal moet je dan meteen de hort op, en met het geld van het OCMW je leven uitbouwen. Maar de mensen van het Klein Kasteeltje waren zo vriendelijk om ons nog even onderdak te geven en wegwijs te maken. Het was eind augustus, mijn nichten en ik zijn toen meteen naar school gegaan. Heel erg déjà vu: alwéér een nieuw land, nieuwe mensen, nieuwe taal, nieuwe leerkrachten. Alleen was iedereen nu blank. We waren gewoon om snel een taal te leren, ook het Nederlands ging vlot.

Drie maanden zijn we in het Klein Kasteeltje gebleven. Hoe vriendelijk mensen er ook waren, die maanden kwamen hard aan voor de zestienjarige die ik was. In Mogadishu hadden we best wel een bevoorrecht leven. Mijn moeder was zakenvrouw, reisde veel door Afrika en het Midden-Oosten. Mijn vader was professor, hij doceerde aardrijkskunde en geschiedenis aan de universiteit. We hadden huishoudhulp. Ook al voedde mijn moeder ons streng op, het was een comfortabel bestaan. Om dan als tiener, op het toppunt van je preutsheid en je ijdelheid, in groep te moeten douchen. En outfits te zoeken uit stapels afgedankte kleren. Het is knokken voor je eigenwaarde. Maar het zou onkies zijn daarover te klagen. Ik was en ben te dankbaar.

maken. Alsof een diploma het bewijs is dat je slim bent. Het bewijst alleen maar dat je wel zo slim was om een diploma te halen. Meer niet. Je leven bewijst de rest.

'Hoe kun je me nu vertrouwen?' Mijn leraar was bijna kwaad toen hij het me vroeg. Ik was nog maar net in het land en hij had me meegenomen naar een familie bij wie ik mocht babysitten: ideaal om Nederlands te leren. Die familie woonde ergens op het platteland en onderweg stopten we om iets te drinken. In dat café zaten alleen blanke mannen. Die keken zich de ogen uit naar die man met dat jonge gitzwarte meisje. 'Ben je niet bang?', vroeg mijn leraar. 'Nee', zei ik. 'Want ik vertrouw je.' 'Hoe kun je me nu vertrouwen, je kent me

Op mijn drieëntwintigste ben ik mijn familie gaan zoeken.

Ik vond ze, in Hergesa. Mijn vader herkende me niet. 'Ben jij Ayan? Zeker?' Het was een blij weerzien, het was ook een triest weerzien. Je voelt alle verloren jaren, je voelt de vervreemding. En vooral: ik zag hoe ellendig Somalië was. Mijn geboorteland ligt me nog altijd gevoelig. Het geraakt er maar niet bovenop. De wereld lijkt het te hebben opgegeven. Het komt alleen nog in het nieuws met piraten. Of als het over vrouwenbesnijdenis gaat, waar Ayaan Hirsi Ali en Waris Dirie als slachtoffers de aandacht op hebben gevestigd. Ik ben er zelf, gelukkig, aan ontsnapt. Mijn ouders wilden het niet. Van sommige vrouwen is de vagina dichtgenaaid, of de clitoris volledig verwijderd. Het is een vreselijke traditie, die nu pas mondjesmaat aan het uitdoven is.

Hoe ik hier op het kabinet belandde? Mijn beste vriend had mijn cv doorgegeven aan de Brussels minister Brigitte Grouwels, die het op haar beurt doorstuurde naar Yves Leterme. Ze belden me: of ik die dag nog kon langsaan. Ik wist pas met wie ik gesproken had toen ik zijn kantoor buiten stapte en het op de deur zag staan: Vlaams Minister-President. En snel daarna: premier. Mijn God! Nu volg ik de politiek nauwgezet, ik mis geen enkele *De Zevende Dag*. Wat ik vind van de net verstrengde criteria om Belg te worden? De taal spreken, je integreren: het lijkt me maar logisch dat je zo de gastvrijheid beloont die je kreeg. Al betekent dat *niet* dat je je eigen cultuur in de vuilbak moet kieperen. Ik snap niet dat die twee voor veel mensen zo moeilijk lijken samen te gaan.

Ik ben vorig jaar getrouwd met een Belg. Hij heeft me al veel over de katholieke godsdienst geleerd, ik hem over de islam. Je kunt veel opsteken van andere godsdiensten. Je geloof mag je niet blind maken. Daar is het te schoon voor. Maar waarin je ook gelooft, geloof diep. Dat was altijd mijn geheim. Een onverwoestbaar geloof. Dat morgen er aan komt. Dat je áltijd opnieuw kunt beginnen. Wie dat heeft begrepen, krijg je niet meer klein. Uiteindelijk is het dat wat je als asielzoeker maar vraagt: een begin.

'Mensen zeiden ons dat we in België waren. "Dat ligt in Europa, denk ik", ik hoor het mijn tante nog vertwijfeld zeggen'

Hogeschool zou moeilijk worden, zeiden een lievelingsleerkracht en de schoolarts me in dat laatste jaar middelbaar. Vanwege mijn oogziekte. Ik heb, wat officieel heet: glasvochtloslating. Dat kan op de duur leiden tot blindheid. Ik word er nauwgezet voor opgevolgd. Hoe meer ik lees, schrijf en naar een computerscherm staar, hoe sneller mijn ogen achteruit gaan. Ik dacht dat het een smoes was. Om maar niet te hoeven zeggen dat ik met mijn voorgeschiedenis geen hogeschool aankon. Maar, zo bleek achteraf: ze spraken de waarheid. Het heeft me hoe dan ook strijd- lustig gemaakt om 'het' toch te

niet, vroeg hij. 'Nee', antwoordde ik. 'Maar je bent een leraar.' Ik was natuurlijk wel bang, maar ik wou niet dat hij dat zag. Het is iets wat je als vluchteling snel leert: laat je zien dat je bang bent, dan ben je een vogel voor de kat. Bovendien was vertrouwen toen een overlevingsmechanisme. Ik had geen land meer, geen taal, amper een identiteit, ik had niks. Dan moet je wel durven te vertrouwen. Uiteraard neem je alleen berekende risico's, maar je kunt niet anders. En dat vertrouwen toen, in die man en in die familie, is wat me op de rails heeft gezet. Zij zijn 'mijn Belgische familie' geworden. Ik zie ze innig graag.